

קשת האיומים על מדינת ישראל

יעקב עמידור

במאמר זה אתמקד בהצגת האיומים על מדינת ישראל, וכמעט שלא אדון בפתרונות. האיומים שמדינת ישראל צריכה להתמודד איתם קיבלו דגשים שונים בשישים השנים האחרונות, אבל העיקרון הבסיסי, המשמש תשתית להבנת כל האיומים, לא השתנה, והוא: העולם שסביבנו, העולם הערבי, העולם המוסלמי ברובו – לא רובו המספרי-סטטיסטי בהכרח, אלא רוב אלה הקובעים את תפיסת העולם שלו – אינו מסכים עם קיומה של מדינה יהודית עצמאית וריבונית בלב המזרח התיכון, ויעשה ככל יכולתו להשמדתה.

אין מדובר בשטחים שנכבשו במלחמת 1967 או בכיבוש זה או אחר, אין מדובר בשטחים אלא בעצם הקיום של המדינה היהודית. הבנה בסיסית זו היא אבן פינה בהבנת האיומים וביסוד בניית הכוח הצבאי של מדינת היהודים. מי שאינו מבין את העיקרון הזה ומי שמתמכרים לאשליה הנעימה שהמצב אינו כה חמור, ושהעולם השתנה, ומי שנכנסים להלך מחשבה של "עייפנו מלנצח" – כישלונם בשדה הקרב יובטח משום שהם לא יבנו נכון את הכוח, והם לא יתכוננו נכון למלחמה. אכן זוהי גישה פסימית, ואני יודע שבני אדם מעדיפים את האשליות, אבל מי שבונים את הכוח הצבאי ובוחנים את האיומים, ואין עניינם בצורך להיבחר, מוטב להם להסתכל על המציאות נכוחה ולא לרמות את עצמם ואותנו.

כל מי שעוסק בבניין הכוח הצבאי חייב להסתכל על האיומים מנקודת מבט אחת של התרחיש החמור ביותר, ולא לסמוך על שום הסכם ולא על משטר שנראה בתקופה מסוימת כמצוי מחוץ למערכת האיומים. שינוי בממשל במדינה במזרח התיכון יכול להביא שינוי בתפיסת העולם במדינה זו, ועקב כך בהצטרפו אל מעגל האיום. מובן שבשעה של תכנון בניית הכוח בתקציב נתון מתחייבים סדרי עדיפויות ויש להביא את הדברים הללו בחשבון, ואת ההשקעה בפועל לעשות על-פי הערכות מסובכות בשאלה, איזה איום עלול להתממש בקרוב, ואיזה נראה רחוק יותר, ומה הם סיכויי הסיכון וכיוצא באלה. ואולם אסור להזניח את התרחיש הגרוע ביותר, ואין לבנות את תפיסת הביטחון על הנחות מוצא מקלות.

יעקב עמידור, סגן נשיא, מכון לנדר, המרכז האקדמי, ירושלים

אני זוכר דיונים בצה"ל שנאמר בהם, שלאחר המלחמה בעיראק אין עוד דאגה מפני חזית מזרחית, ועיראק ירדה ממפת האיומים על ישראל. ואני שואל: האם מישוהו יכול לומר איך תיראה עיראק בעוד עשרים שנה? האין אנו חייבים להתכונן היום להתפתחויות גרועות מבחינתנו? מובן שכאן מגיעה קביעת סדר העדיפויות להשקעה בכסף ולבניית הכוח בפועל משום שהתקציב נתון. לפיכך יש איומים שאנחנו מכירים בכך שאין לנו תשובה עליהם, וכך אין אנו מרמים את עצמנו שעשינו את כל שאפשר כדי לקדם פני כל רעה אפשרית. אנחנו מודעים לנטילת סיכונים, ולכך שיש איומים שאין אנו מוכנים לקראתם.

בשנת 1995 בקירוב, בזיקה ליחסים בינינו לבין תורכיה, נשאלה השאלה בעניין הצורך לקיים יחסים מסוימים עם תורכיה. אנחנו הערכנו שתורכיה בתהליך של אסלאמיזציה, ושכמדינה מוסלמית היא תתרחק ממדינת ישראל. דעתנו לא התקבלה, ומערכת היחסים עם תורכיה התהדקה, אבל התהליך שאיתרנו אכן מתרחש. ובהקשר הזה יש לזכור את מערכת היחסים שהייתה לישראל עם איראן, וכיצד העריכו בישראל שלבנון תהיה המדינה השנייה שתחתום עם מדינת ישראל על הסכם שלום. הדברים הללו נובעים מכך שאין אנו מוכנים לקבל את הצורך לבנות את תפיסת עולמנו הביטחונית על המקרה הגרוע ביותר האפשרי, מובן שבלי דברים שמחוץ לגדר ההיגיון. לאחר הערות מתודולוגיות אלה, אעבור למהות הסיכונים עצמם.

יש לזכור שמדינת ישראל נמצאת במצב קבוע ושאינו ניתן לשינוי של כמה אסימטריות, שהן המסגרת שבתוכה צריך לבנות את הכוח. יש להבין שהאסימטריות האלה יישענו לעולם על בסיס ההבנה שמדינת ישראל היא מדינה שהעולם סביבה אינו משלים עם קיומה. על בסיס האסימטריות האלה צריך לבנות את הכוח הצבאי. אזכיר להלן חמש אסימטריות:

א. סימטריות השטח – לעומת שכנותיה אין לישראל עומק אופרטיבי ולא אסטרטגי. בשל כך כישלון טקטי עלול להיות בתנאים מסוימים הרה אסון מבחינתה. לעומת זאת, לאויבים יש עומק עצום ויכולת ספיגה גדולה של כישלונות טקטיים ואף אופרטיביים. כל המדינה חזית משום שטחה הקטן והיותה צרה ומוקפת מכול עבריה אויבים בפועל או בכוח. יכולת הספיגה של ישראל קטנה מאוד, משום שאין ביכולתה לפרוס את התשתיות עם יתרות מספקת – עניין רב-חשיבות בעידן של אש תלולת מסלול. כל מי שאמר שבעידן אש תלולת מסלול אין משמעות לשטח, אינו מבין דבר במקצוע הצבאי! זוהי אמירה פוליטית, שאין לה שום בסיס מקצועי-צבאי. דווקא בעידן של אש תלולת מסלול יש חשיבות עצומה ליכולת של מדינה לפרוס את התשתיות שלה, ואיני מעלה כאן את הבעיה של הפעלת נשק גרעיני. ישראל נמצאת במצב קשה כלפי ארגוני הטרור למיניהם משום שעיקר שטחה ומרכזי האוכלוסייה שלה מצויים בטווח הירי של חזבאללה

ושל חמאס, ואין זמן התראה כלפי טרוריסטים העלולים לצאת ממרכזי טרור פוטנציאליים בעזה וביהודה ושומרון.

ב. אוכלוסיה קטנה – לעולם נישאר מעטים מול רבים. גם אם יבואו כל יהודי העולם, עדיין תהיה ישראל מוקפת מדינות הגדולות ממנה פי עשרה בערך, אם לא פי עשרים, תלוי אילו מדינות סופרים בהקשר הזה. לפיכך לעולם יהיה הצבא קטן, ולעולם תיאלץ מדינת ישראל למצות מתוך החברה הישראלית את מרב הפוטנציאל.

ג. העדר תמיכה גדולה במערכת הבינלאומית – העדר התמיכה אינו נובע רק ממעשיה של ישראל, אלא מכך שיש במערכת הבינלאומית גוש של שישים מדינות המצביעות אוטומטית נגד ישראל. המשמעות היא מגבלה גדולה בלוח הזמנים הבינלאומי בשעה שישראל רוצה לפעול, כלומר זמן קצר מאוד עומד לרשותה למצות את יכולתה הצבאית.

ד. הכרעה – אין ביכולתה של ישראל להכריע את אויביה, ואין באפשרותה לכפות החלפת משטרים בעולם הערבי, ואף לא להביא לידי שינוי בתפיסת העולם שלהם. לעומת זאת, ניצחון אחד שלהם, ומדינת ישראל תחדל מלהתקיים. אסימטריה זו היא אחד המשפיעים הגדולים על בניין הכוח הצבאי, והציבור בישראל ובראשו מקבלי ההחלטות חייבים להבין זאת.

ה. אמצעים – ישראל מוגבלת באמצעים שביכולתה לנקוט. אין באפשרותה להפציץ הפצצות מרבד על אזורים אזרחיים – אין אפשרות לפעול כמו רוסיה בצ'צ'ניה, או כמו חמאס, ולכן הצעות בנוסח "אז בואו נרסק אותם", "אנחנו רק נצא, אבל כשנצא אנחנו נוכל לעשות להם מה שאנחנו רוצים", הן חסרות אחריות ואין בהן כל ממש. לפיכך אסור לנו לרמות את עצמנו, בשום מקרה לא תהיה לנו לגיטימציה להיות אכזריים כמו האויב, או כמו הרוסים בצ'צ'ניה. ישראל חייבת לשמור על מינימום הכרחי של כללי מוסר אם רצונה להמשיך ולהיות מדינה דמוקרטית ויהודית.

האסימטריות האלה תקפות כולן על בסיס התובנה האמורה, שקיומה של ישראל במזרח התיכון אינו רצוי, וקיומה תלוי ביכולתה להרתיע את אויביה ולא בשינוי תפיסתם. התהליכים המתחוללים במזרח התיכון מובילים להיותו פונדמנטליסטי יותר וסובלני פחות, ודמוקרטי פחות, כפי שעולה מהדוח האחרון של האו"ם על המדינות הערביות.

שלושה היבטים לאיומים על ישראל כפי שהתפתחו ברבות השנים:

א. היכולת המעשית של הצד האחר על בסיס מה שעומד לרשותו, מה הוא מוכן להקריב, והיכולת למנוע את נפילת המשטר. הדבר בלט מאוד בסוריה במחצית השנייה של שנות השמונים. בעקבות הדברים שקרו בעולם ובכלל זה יציאת מצרים ממעגל המלחמה בעקבות הסכם השלום עם ישראל, הבין חאפז אל-אסד חד-משמעית שאין ביכולתו להשמיד את מדינת ישראל.

ב. מגבלות השגת הנשק – מלבד יכולת שולית, חוץ מאיראן אין לרוב המדינות הערביות יכולת של ממש לייצר נשק. אבל יש שני חריגים לקביעה זאת: למצרים יש תעשיית נשק, אם כי לא משוכללת ביותר; לסוריה יש יכולת לייצר רקטות למיניהן. בעיקרון, האפשרות להשיג נשק מודרני מבחוץ היא אחד הגורמים המשפיעים על היווצרות האיומים מצד מדינות וגורמים לא מדינתיים.

ג. הבנה של הצד האחר כיצד יוכל להשיג הישגים בזמן מלחמה – החשיבות שהוקנתה בשנים האחרונות למאמץ האש היא על סמך הבנה של הצד האחר מה ביכולתו להשיג ומה לא. האיום הזה מתפתח במצב שבו ניצחונות של מדינת ישראל גורמים לשינויים באיומים ומביאים איומים חדשים בעקבות הבנת הצד האחר שאין ביכולתו להשיג את רצונו בשדה הקרב. יש להבין שהאיום הישן מאבד מתוקפו משום שהאויב הגיע להכרה בחוסר התוחלת שלו. עלינו לראות בהקשר הזה גם את מחצית הכוס המלאה.

אנסה כעת להראות את התפתחות האיומים בסקירה היסטורית. מלחמת העצמאות החלה בהתנגשויות עם כוחות לא סדירים של תושבי הארץ הערבים ועם כוחות שהגיעו מבחוץ. האיום היה על היכולת של המדינה שבדרך להתקיים כישות אחת. האיום היה על הצירים ועל יישובים מבודדים כדי ליצור מצב שאי-אפשר לנוע ממרכזי אוכלוסייה למרכזי אוכלוסייה, ואז לטפל בכל יישובי לחוד. הערבים נכשלו בעניין הזה.

היישוב היהודי הצליח להתמודד בשלב הזה של הלחימה, כשעדיין לא קיבל נשק מבחוץ, בהיותו מאורגן יותר מאויביו, לא היה בזה עניין של מעטים מול רבים, אלא של ארגון טוב יותר. הכרזת המדינה הביאה שינוי – כוחות של צבאות סדירים פלשו אל תוך מדינת ישראל החדשה, ומדינת ישראל התארגנה להתמודדות של צבא עם צבא. בשלב ההוא באו לידי ביטוי שתי אסימטריות גדולות: לישראל לא היה עומק, כוחות של צבא מצרים הגיעו מכיוון אחד עד רמת רחל ומדרום – עד אשדוד; צה"ל היה צבא קטן משום שהיישוב היהודי היה קטן. החולשות האלה נשארו עם מדינת ישראל העצמאית – האסימטריות האלה והאיום של פלישת כוחות מבחוץ – עד מלחמת יום הכיפורים. האיום הזה חייב את גיוס מרב החברה הישראלית – צבא חובה, צבא מילואים גדול ויכולת ייצור בעורף כדי שזה יוכל

להחזיק מעמד בשעה שהצבא נלחם בגבולות. השינוי חל לאחר רצף הכישלונות של המדינות הערביות במלחמת העצמאות, במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים. מלחמת יום הכיפורים הייתה המשמעותית ביותר מבחינה זו הואיל ופרצה ביוזמה מתואמת של סוריה ומצרים שהצליחו להפתיע את מדינת ישראל גם טקטית וגם אסטרטגית, ובכל זאת המלחמה נגמרה 100 ק"מ מקהיר ו-35 ק"מ מדמשק. לפיכך הכישלון הזה עצר לשנים רבות את המחשבה על מה שקרוי התקפה קלאסית על גבולות המדינה. עד מתי? כל עוד צה"ל נחשב לחזק כמו שהוא נתפס היום, קטנה האפשרות שמדינות ערב תשובנה על סוג כזה של מלחמה. ידוע שבמדינות ערב עלתה השאלה, יותר מפעם אחת: האם נכון לחזור לדרך הזאת? ידוע לי, שכאשר העלה את המחשבה הזאת בשאר אל-אסד בתחילת דרכו, אמר לו מובארק בערך כך: "ידידי תבוא אלי ואני אספר לך מה זאת מלחמה עם מדינת ישראל, ואחר-כך נחליט ביחד". יש אפוא חשיבות עצומה לשימור ההבנה של האויבים איך תיראה מלחמה כזאת, ולכן יש מעין סתירה פנימית: כשצה"ל ממשיך להיות חזק אין מלחמה, וככל שאין מלחמה במשך שנים רבות יותר, הזיכרון של מה זאת מלחמה הולך ונחלש, ולכן אין להוציא מכלל אפשרות שהמלחמה תחזור אלינו במלוא עוצמתה. לפיכך מנקודת המבט של האיומים, האיום הקלאסי שנראה היום רחוק מאוד מלהתממש, זהו איום שאסור להתעלם ממנו, ועל צה"ל להיות ערוך לקראתו בכל רגע.

אין ספק שלהשתייכותה של מצרים למחנה זה או אחר יש חשיבות עליונה בכל הנוגע ליכולתן של מדינות ערב לייצר עוצמה צבאית קלאסית גדולה מספיק כלפי מדינת ישראל. אבל חשובה גם הזירה העולמית, וליחסים בין ישראל לבין ארצות-הברית יש חשיבות עצומה ברכיב של הרתעת מדינות ערב ממלחמה קלאסית. כאן פועלים גורמים שאינם שייכים לבניין הכוח הצבאי, אבל הם קריטיים בבניית היכולת של מדינת ישראל לגרום לאויביה להבין ולהפנים את משמעותה של המלחמה עם מדינת ישראל.

לאחר שהתרחקה הדרך של המלחמה הקלאסית, אף-על-פי שהמדינות הערביות ממשיכות לבנות את הכוח הצבאי הקונבנציונלי, שכל תכליתו היא מלחמה כזאת, חיפשו אויביה של ישראל דרכים אחרות. אש"ף, בסיוע מדינות שכנות, הצליח לאחר הסכמי אוסלו להראות, כי ייתכן שהפתרון הוא בדרך הטרור. כניסת אש"ף אל תוך לב מדינת ישראל בעקבות ההחלטה על הקמת מדינה פלסטינית – גם בטרם השתמשו במונח הזה – הביאה לידי כך שבשטח נוצר מה שכינה פייסל חוסיני מצב של סוס טרויאני. כלומר, בלב מדינת ישראל יש יכולת לארגן כוח צבאי, שאינו כוח צבאי קלאסי, שביכולתו לייצר טרור, וכוח זה מחכה ליום פקודה. כמו שאמר פייסל חוסיני בשנת 2000: "יצאנו מהסוס הטרואני".

היו רבים במדינת ישראל שחשבו שהטרור, שהוא בעיקר טרור המתאבדים, הוא נשק אולטימטיבי שמדינת ישראל לא תצליח להתמודד איתו. היה נדמה שהקריאה "תנו לצה"ל לנצח" היא סיסמת בחירות ולא קריאה רצינית; היה נדמה שאין מה לעשות מבחינה צבאית נגד גופים וארגונים ובהם מאות בני אדם המוכנים להקריב את חייהם מרצונם, לא להילחם אלא להתאבד. התפיסה הפסימית הזו הוכחה כלא נכונה בדרך אכזרית וחד־משמעית. לאחר מבצע "חומת מגן" התברר שצבא סדיר רגיל יכול להילחם בטרור, ולגרום לכך, שהטרור, שלא פג רצונו של הצד האחר לייצר אותו, כמעט אין לו השפעה על מדינת ישראל.

בציבור שרר פחד מנסיעה באוטובוסים, רבים נמנעו מלשבת בבתי קפה, או לצאת לבתי מלון או ללכת לקניונים. התופעה הזאת פסקה רק משום שהצבא כבש מחדש את השטח הזה, הפעיל נכון את המודיעין ושילב היטב בין המודיעין ליחידות המבצעיות. לפיכך הצליחו כוחות הביטחון לדכא את הטרור כמעט לחלוטין. אכן מדי פעם בפעם יש הרוג אחד או שניים, דבר שהוא טרגדיה משפחתית, אבל ודאי לא תופעה המשפיעה על מדינת ישראל. התברר שטרור אינו נשק יעיל נגד מדינה מסודרת אם זו מוכנה לממש את השליטה שלה בשטח. נכון שהדבר חיסל את הישגי אוסלו מבחינת הפלסטינים, אבל זה היה לדעתי מחיר נכון כדי לעצור את הטרור. אם לא מלחמה קלאסית ולא טרור, אז מה הוא האמצעי? כפי שנרמז בדברי הפתיחה, המדינות שסביבנו וארגוני הטרור, שנעשו ארגונים צבאיים למחצה ורכשו יכולת סמי־צבאית, הבינו שהפתרון הוא נשק תלול מסלול, ובירי כמויות גדולות מאוד של חימוש.

הסורים התקדמו בעניין הזה התקדמות אדירה, ולדעתי במלחמה הבאה, הבעיה הגדולה ביותר של מדינת ישראל ושל צה"ל תהיה האש המסיבית על העורף האזרחי ועל העורף הצבאי. עדיין לא התחוללה מלחמה שבה העורף הצבאי אינו יכול לתפקד בגלל אש, ואי־אפשר להתקרב אל מחסני התחמושת בגלל אש ארטילרית הניתכת בלי הפסק, ומרכזי ההיערכות מתקשים להתארגן לפני שיוצאים למלחמה, ומפקדות לא יכולות לתפקד משום האש הכבדה עליהן וסביבן. ישראל טרם הייתה במצב כזה, זה מה שמכין לה צבא סוריה.

האש הארטילרית אל העורף הצבאי תפגע קשות ביכולתו של פיקוד הצפון לתפקד, והיה לכך יותר מרמז במבצע האחרון בלבנון 2006 (ואין לקרוא לזה מלחמה), ובמבצע האחרון בעזה 2008–2009. כמות האש על צפונה של מדינת ישראל במשך חודש שווה לזו שגדוד ארטילריה כבדה של צבא סוריה יכול לייצר בשש שעות בקירוב. כמות האש של חמאס במשך כל הלחימה אתו בעזה שווה לכמות שגדוד ארטילריה כזה יכול מייצר בשעתיים בערך. ואולם ההשלכות של ירי אינן רק בכמות אלא גם בכך שהאש נורתה דרך קבע על אזרחים.

רוב הרקטות שנחתו בחיפה היו בקוטר 122 מ"מ, מייצור סיני לטווח ארבעים ק"מ. דומני שאיש לא נהרג מפגיעתן. כל ההרוגים באזור חיפה היו מרקטות שנורו במספר קטן בהרבה, אבל היו רקטות כבדות בקוטר 220 מ"מ מתוצרת סוריה. זה מה שצפוי למדינת ישראל – כמות גדולה של רקטות 220 מ"מ ויותר, כמעט על כל שטחה של מדינת ישראל. לפיכך יש להביא בחשבון מספר גדול של נפגעים. בעניין זה מעמיד האויב הצבאי למחצה, חזבאללה וחמאס, בעיה קשה: מערכות הנשק האלה מוצבות בקרב אזרחים, ומפעיליהן לבושים אזרחית, ופועלים באזורים אזרחיים. לפיכך השאלה מיהו אזרח היא שאלה מורכבת. מורכבות הבעיה שישראל צריכה להתמודד איתה אינה רק הכמות הגדולה של הרקטות, אלא גם זו שהן עומדות להיות מופעלות נגד אזרחים, ומתוך סביבה אזרחית, ומי שיפעל נגדן יהיה חייב לפגוע באזרחים, ולא משום שזה רצונו, אלא משום שאין לו ברירה.

בעולם מואשמת ישראל בפעולה לא פרופורציונלית. ואני טוען, שאבוי למדינת ישראל אם תפעל באופן פרופורציונלי, שהרי המשמעות היא לאמץ את כללי משחק הנוחים לאויב. משל למה הדבר דומה – מישוהו רודף אחריכם עם סכין ואתם יורים בו באקדח, ומעמידים אתכם לדין על שפעלתם באופן לא פרופורציונלי, הרי רק סכין הייתה בידו, ואתם הפעלתם נגדו אקדח, היכן הפרופורציה! וזה בעצם מה שהעולם דורש מישראל!

די לבחון כיצד נלחמו מדינות העולם ובהן מדינות דמוקרטיות, כמו ארצות-הברית ובריטניה. האם בהפצצות מן האוויר במלחמת העולם השנייה ובווייטנאם עלתה שאלה של הימצאות אזרחים? העולם היום שונה, שונה גם לבריטניה וגם לארצות-הברית, אבל שונה פי כמה וכמה בעבור מדינת ישראל, מה שמחזיר לאחת הא-סימטריות שציינתי לעיל. ישראל ניצבת מול חלקי עולם, לא רק מדינות ערב, שעוינים אותה בלי קשר למעשיה. שאלתי את אחד העורכים של ה-*Guardian* הבריטי מדוע הם לא התנצלו לאחר שכתבו שהיה טבח בג'נין והאו"ם קבע באופן רשמי שלא היה טבח. הוא ענה לי באנגלית משובחת ביותר: "אנחנו לא נתנצל כי זה היה עוד יותר גרוע מטבח". דבר לא ישנה את דעתו, גם לא הדו"ח של האו"ם. לכן טועה מי שחושב שהיה אפשר בדרך כלשהי לשנות את דעתו של גולדסטון – וכדי להיטיב להבין זאת יש לקרוא את הביוגרפיה של גולדסטון ולאיזה ארגונים הוא שייך. זהו עולם מעוות, אבל בו מתקיימת מדינת ישראל, ולכן במלחמות הבאות אין מנוס מלהביא בחשבון לא רק מה עושים, אלא איך זה נראה. בסופו של דבר תעמוד ישראל מול עולם שלא יקבל את מעשיה, ולכן יש חשיבות עליונה לגורם הזמן.

אחד הדברים החשובים שצה"ל חייב להפנים זה שאין לו זמן, ולא רק מפני שתתקבל החלטה באו"ם, אלא משום שבזמן שעובר תיווצר ההתנגדות הבינלאומית, שבסופה – תופעות בנוסח גולדסטון. צה"ל צריך לשאול את עצמו

איך הוא מטפל בבעיה לא רק בגרימת פחות נזק סביבתי, אלא איך הוא עושה את כל הדברים מהר. כאמור, לא אדון כאן בפתרונות, אבל צריך להיות ברור שהאיום הוא מורכב, לא רק משום שהוא אש בתוך אזרחים, אלא משום שחייבים להביא בחשבון איך מתנהג העולם סביבנו, ואין עוד אפשרות לפתור את העניין באמירות נוסח "או"ם שמום".

מתחייבת מודעות לכך שלא עסקתי ברמה שלמה של איום, הרמה של הטילים הכבדים ושל הנשק הלא קונבנציונלי. ועם זאת מתחייבת שאלת המשמעות של האיום הזה ללחימה הרגילה, ויש להביא בחשבון, שתחת מטרייה של טילים כבדים ושל נשק לא קונבנציונלי, אותם אויבים המאיימים על ישראל ברמה הנמוכה של האש תלולת המסלול, יהיה להם יותר חופש פעולה. ולעומת זאת, מדינת ישראל, בכל פעם שיהיה עליה להגיב תצטרך לשאול את עצמה, האם היא עושה את הצעד הנוסף שיכול להביא אותה לעיסוק ברמת הגבוהה יותר של האיום, איום הטילים הכבדים והנשק הלא קונבנציונלי. זאת אחת השאלות שצריך לשאול, אם דנים בדבר אחריותה של סוריה למלחמה בלבנון, שהרי ברורה המשמעות של הטילים הכבדים. אף-על-פי שאין להכניס לתוך הדיון הנוכחי את השאלה איך צה"ל מתמודד עם הטילים הכבדים והנשק הבלתי קונבנציונלי, חייבים לדון בשאלה איך תחת המטרייה של מערכות הנשק הללו המלחמה הרגילה משתנה במובן הזה שלאויב יש כאמור יותר חופש פעולה ויותר ביטחון עצמי, ולישראל יש יותר היסוסים ובדין. אכן ישראל צריכה להסס יותר בהיאלצה להתמודד עם נשק מסובך יותר. גם בעניין זה אחת התשובות היא לדעתי קיצור משך הלחימה, כלומר ככל שתהיה המלחמה קצרה יותר, קטן הסיכוי למעורבותה של השכבה העליונה של הטילים הארוכים והנשק הלא קונבנציונלי.

בניית היכולת של הטילים והרקטות מעלה במלוא חריפותה את שאלת המכה המקדימה. מתי ישראל צריכה לצאת למלחמה, וכוונתי כאן לחלק הטקטי לא לפילוסופיה? ברור ששאלת הפתיחה היא דומיננטית ביותר ביכולתה של ישראל לנטרל חלק מיכולתו של הצד האחר. אם תעשה זאת במצב א' זה יראה כך, אם נעשה את זה במצב ב' זה יראה אחרת לגמרי – והדבר קשור ליכולת לאסוף מודיעין, ליכולת לרכז אמצעים, ליכולת ההטמעה והפריסה של האויב. שאלת המכה המקדימה היא אפוא שאלה קשה ברמה הטקטית.

לסיכום, אחזור על האיומים. צה"ל צריך להמשיך ולהיות מוכן להתמודדות עם צבאות סדירים העלולים לפלוש למדינת ישראל. איום זה, אם הצבא לא יהיה ערוך לקראתו, יגדל משמעותית הסיכוי שהוא יתממש. ישראל צריכה להיות ערוכה למאבק בטרור פנימי – דבר זה נעשה דרך קבע, ורק מאבק זה מצליח להביא לידי כך שהשפעת טרור זה היא אפסית. דרך קבע צריכה להישאל השאלה, האם מנקודת המבט של נטרול הטרור כדאי להשתלט על שטח, או שמחיר ההשתלטות

על השטח ואחזקתו הוא כה גבוה, עד שמוטב להניח לאויב להתעצם בשעה שכוחות צה"ל אינם בשטח?

האש תלולת המסלול נהפכה לבעיה גם במלחמה של הצבאות הסדירים, ועל צה"ל יהיה להיערך אחרת. דומני שבמלחמת יום הכיפורים שלושים אחוז מהפגיעות בחיילי צה"ל היו מאש ארטילרית. אש זו תגבר מאוד במלחמה הבאה ותהיה קטלנית יותר גם על העורף הצבאי.

האיום האחר הוא אלפי רקטות וטילים מתוך מערכים צבאיים למחצה המצויים בסביבה אזרחית, וכל זה בשעה שמרחף איום על עצם הלגיטימציה של מדינת ישראל להגן על עצמה. מעבר לכך עומד האיום של ערעור הלגיטימציה של עצם קיומה של מדינה יהודית בארץ-ישראל בלב המזרח התיכון. ישראל עומדת מול עולם עוין בחלקו הגדול, שאינו מקבל את זכותה להילחם, ואפילו לא את עצם קיומה.